

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.2>

ДО ПИТАННЯ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ЛІКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вапнярчук Н.М.,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник*

*Національної академії правових наук України,
старший науковий співробітник*

*Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПРН України*

Вапнярчук Н.М. До питання медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування працівників Національної поліції України.

У статті досліджено особливості медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування працівників Національної поліції України. Зазначено, що поліцейські посідають чільне місце з-поміж суб'єктів, які на сьогодні потребують соціального захисту, що зумовлено специфікою покладених на них завдань і функцій, головне з яких – забезпечення прав і свобод громадян, а також підтримання належного рівня законності та правопорядку в країні. І тому питання медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування працівників Національної поліції України стоїть досить гостро, належний рівень якого є важливим чинником, який впливає на вибір майбутньої професії, де особа, ризикуючи власним життям має розраховувати на надання своєчасної медичної допомоги у випадку втрати працездатності. Під медичним забезпеченням поліцейських запропоновано розуміти комплекс заходів, передбачених на нормативно-правовому рівні, що застосовуються в системі Національної поліції України й спрямовані на збереження життя людини, відновлення здоров'я, надання повної та своєчасної медичної допомоги, профілактику виникнення різних хвороб, збереження та відновлення психологічного здоров'я поліцейських та їх оздоровлення. Констатовано, що специфіка медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування працівників Національної поліції України полягає в наступному: (1) більш виражений соціальний захист порівняно з пересічними громадянами; (2) важливість медичного забезпечення закріплена низкою нормативно-правових актів; (3) поширюється як на діючих працівників Національної поліції України, так і на інші категорії осіб, перелік яких чітко визначено на законодавчому рівні; (4) наявність спеціальних органів щодо медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування Національної поліції України та їх сімей. Звернено увагу на роль держави у забезпеченні поліцейських якісною медичною допомогою, щоб вона відповідала міжнародно-правовим стандартам. Зокрема, до працівників Національної поліції України має бути застосовано комплексний підхід до здійснення медичного забезпечення, який сприятиме оздоровленню працівників даної служби, підвищать рівень їх працездатності та забезпечить упевненість у завтрашньому дні із належною медичною допомогою та реабілітацією.

Ключові слова: працівник, держава, Національна поліція України, соціальний захист, медичне забезпечення, санаторно-курортне лікування, національне законодавство.

Vapnyarchuk N.M. On the issue of medical support and sanatorium-resort treatment for employees of the National Police of Ukraine.

The article examines the peculiarities of medical support and sanatorium-resort treatment of employees of the National Police of Ukraine. It is noted that police officers occupy a prominent place among subjects who currently need social protection, which is due to the specific tasks and functions assigned to them, the main of which is ensuring the rights and freedoms of citizens, as well as maintaining the appropriate level of law and order in the country. And that is why the issue of medical care and sanatorium-resort treatment for employees of the National Police of Ukraine is quite acute, the proper level of which is an important factor that affects the choice of a future profession, where a person, risking his own life, must count on the

provision of timely medical assistance in case of incapacity. It is proposed to understand the medical support of police officers as a set of measures provided for at the regulatory and legal level, applied in the system of the National Police of Ukraine and aimed at preserving human life, restoring health, providing full and timely medical care, preventing the occurrence of various diseases, preserving and restoring psychological health of police officers and their rehabilitation. It was established that the specifics of medical care and sanatorium-resort treatment for employees of the National Police of Ukraine are as follows: (1) more pronounced social protection compared to ordinary citizens; (2) the importance of medical care is established by a number of regulatory and legal acts; (3) applies both to active employees of the National Police of Ukraine and to other categories of persons whose list is clearly defined at the legislative level; (4) availability of special bodies regarding medical support and sanatorium-resort treatment of the National Police of Ukraine and their families. Attention is drawn to the role of the state in providing police officers with quality medical care, so that it meets international legal standards. In particular, a comprehensive approach to the implementation of medical support should be applied to the employees of the National Police of Ukraine, which will contribute to the recovery of employees of this service, increase their level of work capacity and ensure confidence in the future with proper medical care and rehabilitation.

Key words: employee, state, National Police of Ukraine, social protection, medical care, sanatorium-resort treatment, national legislation.

Постановка проблеми. Поліцейські посідають чільне місце з-поміж суб'єктів, які на сьогодні потребують соціального захисту, що зумовлено специфікою покладених на них завдань і функцій, головне з яких – забезпечення прав і свобод громадян, а також підтримання належного рівня законності та правопорядку в країні. І тому питання медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування працівників Національної поліції України стоїть досить гостро, належний рівень якого є важливим чинником, який впливає на вибір майбутньої професії, де особа, ризикуючи власним життям має розраховувати на надання своєчасної медичної допомоги у випадку втрати працездатності. Ризик травмування на посадах у системі Національної поліції України (центральный орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку) є досить високим, а тому держава на законодавчому рівні має забезпечити своєчасне виявлення негативного впливу на здоров'я працівників вказаного органу при залученні їх до надзвичайних ситуацій, пов'язаних з виконанням професійних обов'язків та забезпечити вчасне надання медичної допомоги, провести заходи щодо реабілітації тощо.

Стан опрацювання. Питання соціального захисту загалом, та даної категорії працівників, досліджувалися такими вітчизняними вченими, як В.М. Андріїв, Н.Б. Болотіна, М.І. Іншин, М.І. Дерев'яно, М.М. Клемпарський, О.Л. Кучма, К.Ю. Мельник, О.В. Москаленко, П.Д. Пилипенко, О.І. Процевський, С.М. Синчук, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, О.В. Тищенко, Г.І. Чанишева, Л.І. Шумна, В.І. Щербина, М.М. Шумило, О.М. Ярошенко та ін.

Мета статті дослідити нормативно-правове регулювання медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування працівників Національної поліції України, а також проаналізувати погляди науковців щодо порушеного питання, на підставі чого зробити відповідні висновки.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного й доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; наявна мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності [1]. Відповідно до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» кожен громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає: життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд і соціальне обслуговування й забезпечення, який є необхідним для підтримання здоров'я людини; безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище; санітарно-епідемічне благополуччя території й населеного пункту, де він проживає; безпечні та здорові умови праці, навчання, побуту й відпочинку; кваліфіковану медичну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря, вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій і закладу охорони здоров'я; достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи наявні й можливі фактори ризику та їх ступінь; участь в обговоренні проєктів законодавчих актів і внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері охорони

здоров'я; участь в управлінні охороною здоров'я та проведенні громадської експертизи із цих питань у порядку, передбаченому законодавством; можливість об'єднання в громадські організації з метою сприяння охороні здоров'я; правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я; відшкодування заподіяної здоровцю шкоди; оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я; тощо (ст. 6). Охорона здоров'я – один із пріоритетних напрямів державної діяльності. Держава визнає право кожного громадянина України на охорону здоров'я й забезпечує його захист (ст. 12) [2].

Медичне забезпечення та санітарно-курортне лікування працівників Національної поліції України має досить важливе значення, оскільки спрямоване не тільки на збереження життя та здоров'я поліцейських, а й на відновлення їх здоров'я у випадку втрати працездатності, підтримання належного рівня фізичної форми, необхідної для виконання покладених на них завдань і функцій. Фактично медичне забезпечення має чітко виражену соціальну функцію, суть якої зводиться до розуміння людини як найвищої соціальної цінності в державі, а збереження її життя та здоров'я – пріоритетними напрямками розвитку та функціонування держави та її органів.

Зазначимо, що на сьогодні значна кількість осіб – працівників Національної поліції України звільняються зі служби у зв'язку зі станом свого здоров'я, втрати працездатності, що підтверджується відповідним медичним висновком. Тому головним завданням держави є здійснення належного рівня забезпечення працівників Національної поліції України належною та своєчасною медичною допомогою, їх оздоровлення та наданням відповідної психологічної реабілітації.

Медичне забезпечення працівників Національної поліції України слід розглядати як комплекс заходів, передбачених на законодавчому та нормативно-правовому рівнях, які застосовуються в системі Національної поліції України й спрямовані на збереження життя людини, відновлення здоров'я, надання повної та своєчасної медичної допомоги, профілактику виникнення різних хвороб, збереження та відновлення психологічного здоров'я працівників даної служби, їх оздоровлення.

Однією із особливостей медичного забезпечення працівників Національної поліції України є те, що воно має більш виражений соціальний захист порівняно з пересічними громадянами нашої держави. Безумовно, це пов'язано зі специфікою роботи таких осіб, які мають більш високий ризик травматизму та можливості отримати шкоду для здоров'я, а отже мають бути більш захищеними. Крім того відповідно до покладених на них завдань, вони забезпечують публічну безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидію злочинності, надають у межах, визначених законом, послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Як зазначають О.Є. Черних, О.А. Вичева, Т.О. Тихомиров, забезпечення права на медичне забезпечення поліцейських здійснюється за допомогою правових, соціальних та економічних чинників, де перші включають доволі значну сукупність нормативно-правових актів, другі – організаційні аспекти медичного забезпечення й санаторно-курортного лікування. У свою чергу, останні ж – фінансування витрат, які пов'язані з діяльністю органів влади та управління, а також їх посадових осіб щодо забезпечення розглянутого в статті права поліцейських на медичне забезпечення. Саме в цьому на думку вчених полягає зміст медичного обслуговування працівників Національної поліції України, як складової частини їх соціального забезпечення в цілому [3, с. 92].

На думку А.С. Смик, особливість медичного обслуговування поліцейських, як гарантії їх соціального забезпечення, виражається у таких факторах: – по-перше, наявності окремих законодавчих положень пов'язаних із медичним обслуговуванням поліцейських у спеціальній, відомчій нормативно-правовій базі; – по-друге, існуванні механізму реалізації медичного обслуговування поліцейських, заснованого на підзаконних документах виданих в рамках функціонування МВС взагалі та Національної поліції України, зокрема; – по-третє, визначенні медичного обслуговування поліцейських, як невід'ємної частини соціального забезпечення цієї категорії працівників, а також членів їх сімей [4, с. 492].

Основним законодавчим актом, де закріплено право на медичне забезпечення працівників Національної поліції України є Закон України «Про Національну поліцію України» [5]. Так, згідно ст. 95 поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України. У разі відсутності за місцем проходження служби, місцем проживання або тимчасового перебування поліцейських закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України чи відповідних відділень або спеціального медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках медична допомога надається державними або

комунальними закладами охорони здоров'я. У разі відсутності спеціального медичного обладнання, медичних фахівців або спеціалізованих відділень у закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, а також в інших державних та комунальних закладах охорони здоров'я, медичних показань, визначених закладом охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, бюджетних асигнувань поліцейський може бути направлений за висновком відповідного закладу охорони здоров'я на обстеження або лікування до приватного закладу охорони здоров'я або іноземного медичного закладу. Направлення поліцейських на лікування за межі України здійснюється на загальних підставах у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Члени сімей поліцейських (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років), а також члени сімей поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України.

Медичне забезпечення передбачає й здійснення санаторно-курортного лікування в санаторно-курортних закладах. Санаторно-курортне лікування є важливою складовою системи соціальної політики та відіграє провідну роль у побудові та збереженні здоров'я нації. Роль і значення санаторно-курортної системи в соціально-економічному розвитку України полягає як у величезних її можливостях у справі підтримання, зміцнення та відновлення здоров'я нації, так і у визнанні особливого значення України у світовому рекреаційному процесі, культурно-історичному становленні та розвитку світового суспільства. Санаторно-курортне лікування є медичною допомогою, що здійснюється з профілактичною, лікувальною або реабілітаційною метою із застосуванням природних лікувальних факторів в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості та в санаторно-курортних закладах. Головними завданнями такого лікування є: ліквідація або зменшення проявів патологічного процесу; відновлення або покращення порушених функцій; підвищення загальної реактивності; тренування адаптаційних механізмів; попередження інвалідизації та сприяння соціальній реабілітації [6].

Так, відповідно до ст. 95 вищезазначеного Закону поліцейські та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років) мають право на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок у медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України за рахунок бюджетних коштів, визначених на утримання Міністерства внутрішніх справ України в порядку, що встановлюється Міністерством внутрішніх справ України. Поліцейські сплачують 25 відсотків, а члени їхніх сімей – 50 відсотків собівартості путівки в таких закладах та інших відповідних закладах, що визначаються Міністерством внутрішніх справ України. Члени сімей поліцейських, які загинули (померли) під час проходження служби в поліції, мають право на безоплатне санаторно-курортне лікування та оздоровлення один раз на два роки. Громадяни України з числа колишніх поліцейських, які були звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату, та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років) мають право на медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України відповідно до умов, визначених цим Законом. Поліцейські зобов'язані щороку проходити комплексний медичний огляд (диспансеризацію), а за необхідності – цільові медичні огляди, психофізіологічні обстеження і тестування в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України. Під час дії воєнного стану поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності.

Також право на безоплатну медичну допомогу передбачено Порядком проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 10.12.2015 № 1561 [7], відповідно до якого комплексний медичний огляд (диспансеризація) є медичним оглядом поліцейських, який проводиться протягом їх служби з метою активного спостереження за станом здоров'я та включає профілактичний медичний огляд, обов'язковий періодичний психіатричний огляд та обов'язковий профілактичний наркологічний огляд. Комплексний медичний огляд (диспансеризація) поліцейських проводиться відповідно до статей 14, 17 Закону України «Про охорону праці», статей 10, 31 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та частини дев'ятої статті 95 Закону України «Про Національну поліцію». Проведення профілактичного медичного огляду поліцейських проводиться відповідно до вимог наказів Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 № 246 «Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій», зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 23

липня 2007 року за № 846/14113, від 17.05.2008 № 254 «Про затвердження Інструкції про періодичність рентгенівських обстежень органів грудної порожнини певних категорій населення України», зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 12.06.2008 за № 524/15215, та цього Порядку.

Як бачимо, відповідно до чинного законодавства медичне забезпечення та санаторно-курортне лікування надається не тільки під час перебування особи на службі, а й після звільнення зі служби, а також членам її сім'ї. Загалом можемо відзначити, що нормативно-правова база щодо медичного забезпечення поліцейських є досить широкою та детально регламентованою із чітким алгоритмом дій та механізмом реалізації вказаного виду забезпечення. Проте як зазначає В.Ф. Москаленко, на сьогодні більшість механізмів управління системою охорони здоров'я не працює в результаті недофінансування галузі, недостатності сучасної техніки та повільного оновлення обладнання в медичних закладах, низької заробітної плати медичних працівників, відсутності економічних стимулів до ефективної роботи, невеликої кількості інновацій у методах лікування та низької ефективності використання ресурсів [8]. Тому державі варто більш активно працювати над створенням такої системи медичного забезпечення поліцейських, яка б забезпечила надання якісної й оперативної медичної допомоги з урахуванням міжнародних стандартів. Вважаємо, що до поліцейських має бути застосовано комплексний підхід до здійснення медичного забезпечення, а не реалізація виключно одного напрямку такого забезпечення. Лише такий підхід сприятиме оздоровленню поліцейських, підвищать рівень їх працездатності та забезпечить упевненість у завтрашньому дні із належною медичною допомогою та реабілітацією.

Висновки. Підводячи підсумок вищезазначеному під медичним забезпеченням поліцейських пропонуємо розуміти комплекс заходів, передбачених на нормативно-правовому рівні, що застосовуються в системі Національної поліції України й спрямовані на збереження життя людини, відновлення здоров'я, надання повної та своєчасної медичної допомоги, профілактику виникнення різних хвороб, збереження та відновлення психологічного здоров'я поліцейських та їх оздоровлення. Медичне забезпечення включає й санаторно-курортне лікування в санаторно-курортних закладах. Зокрема, санаторно-курортне лікування є медичною допомогою, що здійснюється з профілактичною, лікувальною або реабілітаційною метою із застосуванням природних лікувальних факторів в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості та в санаторно-курортних закладах.

Специфіка медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування працівників Національної поліції України полягає в наступному: (1) більш виражений соціальний захист порівняно з пересічними громадянами; (2) важливість медичного забезпечення закріплена низкою нормативно-правових актів; (3) поширюється як на діючих працівників Національної поліції України, так і на інші категорії осіб, перелік яких чітко визначено на законодавчому рівні; (4) наявність спеціальних органів щодо медичного забезпечення та санаторно-курортного лікування Національної поліції України та їх сімей.

Звернено увагу на роль держави у забезпеченні поліцейських якісною медичною допомогою, щоб вона відповідала міжнародно-правовим стандартам. Зокрема, до працівників Національної поліції України має бути застосовано комплексний підхід до здійснення медичного забезпечення, який сприятиме оздоровленню працівників даної служби, підвищать рівень їх працездатності та забезпечить упевненість у завтрашньому дні із належною медичною допомогою та реабілітацією.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Ст. 2598.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон від 19.11.1992 № 281-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
3. Дрозд С.М. Право на медичне забезпечення поліцейських і чинники, що на нього впливають. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. № 43. С. 90–93.
4. Смик А.С. Медичне обслуговування, як важлива гарантія соціального забезпечення працівників поліції в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 3(105). С. 488–493.
5. Про Національну поліцію : Закон від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
6. Одним із пріоритетних напрямків Міністерства соціальної політики є забезпечення пільгової категорії громадян санаторно-курортним лікуванням. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Sanatornokurortnoe-likuvannya.html>.

7. Порядок проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими, затв. наказом М-ва внутрішніх справ України від 10.12.2015 № 1561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1663-15#n13>.
8. Москаленко В.Ф. Стан фінансування системи охорони здоров'я України та невідкладні заходи щодо його поліпшення: доповідь. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2000. № 4. С. 6–9.